

Till Konkurrenskraftsutredningen

den 15 juni 2023

Erika Brendov erika.brendov@regeringskansliet.se

Stärkt konkurrenskraft för livsmedelsproducenter och ett starkt djurskydd

Vi undertecknande organisationer inom de gröna basnäringarna har tagit fram detta underlag i samverkan i ett informellt nätverk inom Småföretagarnas Riksförbund.

Organisationerna representerar betydande delar av den gröna sektorn som grisuppfödning, spannmålsodling, frö- och oljeväxtodling, markägare samt mjölkbönder och småföretagare.

1. Hur ser konkurrenskraften i stort ut idag?

Svensk animalieproduktion i primärsektorn har en lägre konkurrenskraft än övriga EU samt länder utanför EU. Med låg konkurrenskraft avses att lönsamheten i den svenska primärproduktionen är låg i konkurrens mot produktion av liknande produkter i övriga EU och tredje land utanför EU. Svensk lagstiftning ställer strängare och högre produktionskrav inom animaliesektorn än andra länder vilket fördyrar produktionen och minskar konkurrenskraften.

Svensk animalieproduktion har låg antibiotikaanvändning och ett gott läge vad gäller sjukdomar jämfört med många andra länder. Den goda djurhälsan är främst ett resultat av ett långt och målinriktat utvecklingsarbete hos branschen. Svenska animalieproducenter har en hög kompetens som är viktig att värna. Långt drivna särkrav minskar lönsamhet och tillväxt inom näringen som då tappar både produktion och kompetens. Det leder i sin tur till ökad import av animaliebaserade livsmedel som är producerade med produktionsmetoder och förhållanden som inte uppfyller svensk miljölagstiftning eller djurskyddslag.

I nuvarande marknadsstruktur och i konkurrens med importerat livsmedel är det svårt att få betalt/ersättning för den högre produktionskostnaden. Det finns generellt en god kunskap om mervärdet och vilja hos vissa konsumenter att köpa svenskt livsmedel, dock begränsar konsumenternas köpkraft och prioriteringar svenskt livsmedels konkurrenskraft.

Utöver striktare regelverk än övriga EU och världen har Sverige även regionala produktionsförutsättningar som bidrar till lägre konkurrenskraft, som tex kortare vegetationsperiod, högre skattetryck på insatsvaror, längre transporter och ogynnsam markarrondering.

Vad är det viktigaste att utredningen fokuserar på för att skapa verklig skillnad i animalieproduktionen vad avser stärkt konkurrenskraft med bibehållet starkt djurskydd?

Prioriterade insatsområden för utredningen:

1. Kartlägga skillnader i svenskt regelverk gentemot övriga EU inom respektive produktionsgren samt hur detta påverkar produkter och produktionsresultat.
2. Kvantifiera och värdera ökade samt eventuellt minskade produktionskostnader som svenskt regelverk medför med hänsyn till eventuellt marknadsmässigt mervärde.
3. Identifiera regelverk som kan tas bort, områden för ökad egenkontroll samt områden med behov av förbättrad regel tillämpning.
4. Föreslå offentliga ersättningsmodeller, utanför CAP, inom produktionsområden med särskilt höga produktionskostnader med anledning av nationella regelkrav.
5. Föreslå marknadsdrivna ersättningsmodeller som kan ersätta ökade produktionskostnader med anledning av särkrav i nationellt regelverk.
6. Se över möjligheter att förenkla, korta och förtydliga handläggningsprocesser av miljökonsekvensbeskrivningar (MKB).
7. Utred flexibla regelverk avseende beteskrav.
8. Verka för att Jordbruksverket och länsstyrelser ökar samordning och erfarenhetsutbyte av djurskyddskontroller för lika bedömning och ökat inslag av rådgivande stöd.
9. Föreslå omklassificering av jordbruket från miljöfarlig till miljöpåverkande i Miljöbalken och revidera berörda regelverk i syfte att förenkla för lantbruket. Jordbruket är livsnödvändig verksamhet.
10. Utforma offentliga upphandlingsregler som främjar en livsmedelsproduktion med svensk djurskyddslag som krav.

Målsättning att öka svensk animalieproduktions konkurrenskraft genom;

- Ersätta svenska primärproducenter för ökade produktionskostnader kopplade till nationellt regelverk eller tillämpning.
- Att Sverige verkar för att alla länder inom EU tillämpar likvärdiga regelverk.
- Likriktad, förenklad och samordnad myndighetsutövning och minskat regelverk.
- Samordnad och likriktad tillämpning av gällande djurskyddslagstiftning.

2. Vilka positiva och negativa effekter får vi på konkurrenskraften på grund av Sveriges nationella särregler på djurskyddsområdet? Ge gärna exempel.

Positiva effekter

- De positiva effekterna avgörs av om primärproducenten kan få betalt för de ökade produktionskostnaderna.
- Det är positivt att Sveriges lantbrukare har en hög kompetens och producerar mat med hög djurhälsa och låg miljöpåverkan än många andra länder.
- Det är positivt i de fall ökad djurhälsa leder till långsiktigt minskade kostnader för veterinärvård och högre produktionsresultat.

Negativa effekter

- Ökade kostnader och arbetsbörda för den enskilde animalieproducenten.
- En fördyrad produktion vilket gör det svårt att konkurrera mot motsvarande produkter som är importerade från ett land som har lägre krav på sin produktion.
- Minskade möjligheter till investeringar som kan bidra till tillväxt och ökad produktion.
- Lantbruksföretag slutar med sin animalieproduktion.
- Prispress driver på en utveckling med större och färre producenter som specialiserar sig. Det leder till ökad sårbarhet i produktionen på nationell nivå vid tex sjukdomsutbrott.

3. I vilken utsträckning påverkar lagstiftningen kring djurtransporter och slakt/avlivning av djur konkurrenskraften? Är det en fråga som är viktig att utreda?

Nuvarande lagstiftning påverkar konkurrenskraften och det hänger även samman med regelverket och strukturen för slakterierna. Omfattande regelverk och låg konkurrenskraft för svenskt kött i handeln pressar slakteriernas marginaler. Det leder till få stora slakterier och få val för producenterna.

Nuvarande regelverk och slakteriernas möjlighet att hantera enskilda djur vid slakt bidrar till att många djur kasseras i stället för att gå till slakt vid något slakteri och generera en intäkt till företaget. Dessutom vore det positivt för djurvälståndet att i stället för att chansa på att få ett djur till normalslakt kunna nyttja nödslakt.

Förslag på åtgärder

- Ett förenklat regelverk kring småskaliga slakterier skulle leda till ökad etablering på regional nivå. Det skulle bidra till att minska och korta djurtransporter.
- Det skulle i sin tur förenkla producenters direktförsäljning till slutkonsument.
- Djurtransportreglerna inom EU borde skärpas.
- Översyn av regelverket avseende djurtransporter och hur det begränsar producenternas val av slakterier.
- Översyn av regelverk för slakt och transport och hantering av djur med avvikelser och skador.
- Utred möjligheten för eventuella subventioner för slakteriers hantering av djur till nödslakt.
- Påskynda utveckling av digitala tjänster och automation vid personalkrävande besiktningar vid slakterier.

4. Vilka medlemsstaters djurskyddslagstiftning är viktigast att jämföra med svensk lagstiftning från ett konkurrenskraftsperspektiv?

- Detta måste kartläggas inom respektive produktionssektor. Kartlägg vilka animaliska produkter som har en hög import i förhållande till svensk produktion samt jämför prisbilder. På det sättet kan insatsområden identifieras.
- Den lämpligaste jämförelsen hade varit att titta på stater/länder som har liknande förutsättningar gällande klimat, djurfördelning (mängd nöt vs. fågel etc.) m.m. Exempel är Danmark, Irland, Finland, Nederländerna, Tyskland och Polen.
- Det kan finnas två målsättningar – att öka priset till primärproducenten på befintlig produktion samt öka produktionen inom områden/näringsområden som idag har en låg nationell produktion/försörjningsgrad.

5. Skulle en högre nivå på djurskyddslagstiftningen inom EU och globalt förbättra svensk konkurrenskraft?

Både ja och nej!

En mer likriktad djurskyddslagstiftning mot Sveriges nuvarande i övriga Europa skulle skapa mer grundläggande och jämlika produktionsförutsättningar. En skärpt lagstiftning försämrar hela EU:s konkurrenskraft mot import från länder utanför EU.

Om ja, inom vilka områden skulle i så fall lagstiftningen framför allt behöva höjas inom EU respektive globalt?

- Se fråga 2 – det krävs en grundlig kartläggning för att identifiera skillnader mellan produktionsinriktningar och länder samt en konsekvensanalys hur dessa skillnader påverkar konkurrenskraft och lönsamhet på gårdsnivå.
- Användande av antibiotika.
- Regler vid djurtransporter.

6. Vilka för- och nackdelar ur konkurrenskrafts- och djurskyddssynpunkt ser ni med det obligatoriska kravet på förprovning av djurstallar?

Utveckla förprovningen och genomför den mer likriktad mellan länsstyrelser och rådgivande. Överväg att samla förprövningsprocesser på länsstyrelser med särskilt hög kompetens inom området.

Länsstyrelsens beslut och vägledning i förprövningsprocessen måste vara juridiskt bindande.

Fördelar

- Kan minska felbyggnationer som i efterhand behöver justeras.
- Kan fungera, rätt utförd, som en rådgivning inför byggnationen.
- Skapar tydlighet i vem som är ansvarig för byggnationen.
- Är kostnadsfri och kan ge projektören information om möjligheter till investeringsstöd.

Nackdelar

- Kompetensen varierar hos länsstyrelserna vilket medför stor variation i handläggningsprocesserna, både avseende handläggningstid samt rådgivning.
- Rekommendationer från länsstyrelsen i förprovningen måste vara juridiskt bindande.
- Generellt speglar detta myndighetsutövningen mot lantbrukets och animalieproduktionen att förtroendet för företaget och producenten är lågt och myndigheten anser sig veta bättre. Proportionalitetsprincipen är i obalans.

Vilka huvudsakliga konsekvenser kan ni se om kravet togs bort?

- Kostnadsbesparing för både företag och myndighet.
- Eventuella brister i byggnationer som inte lever upp till regelkrav kommer ändå att justeras i den ordinarie tillsynen av primärproduktion.

7. Kan utökad konsumentmärkning och information till konsumenter bidra till att öka konkurrenskraften för svenska livsmedel i Sverige, inom EU och globalt?

Både ja och nej. Ja, främst på nationell nivå, men det behövs fler åtgärder för att gynna primärproducerande företag.

Konsumentmärkning och information kan bidra till ökad köpvilja av svenskt livsmedel hos svenska konsumenter. Tex är märkningen ”Från Sverige” ett bra exempel. Dock avgör främst konsumenternas betalningsförmåga valen av livsmedel i dagligvaruhandeln. Därför är det viktigt att införa åtgärder som kan leda till en mer konkurrenskraftig prissättning av svensk mat – utan att det minskar primärproduktionens lönsamhet.

Ökad export är en viktig del för att svenskt livsmedel ska kunna nå en större målgrupp med högre betalningsförmåga. Handelsattachéer och ambassader behöver få tydliga uppdrag från regeringen att arbeta med insatser som kan främja export av svenska jordbruksprodukter och förädlade livsmedel.

Står valet mellan hungrig eller mätt så går man hellre på mätt till samma kostnad som om man varit hungrig vilket direkt innebär lägre kvalitet/pris på varan. Det är naivt att tro att enbart våra svenska naturvärden ska kunna konkurrera globalt.

Konkurrensen mot importerade livsmedel och grossist och dagligvaruhandelns strukturer försvårar för mindre producenter att dels konkurrera prismässigt, dels möta de större handelssektorernas grundläggande leveranskrav. Det medför ett hinder i att producenter kan sälja direkt till kund och få betalt för det ”svenska eller lokala” mervärdet och försvårar tillväxt.

Åtgärder mot konsument, dagligvaruhandel och marknad

- Det är viktigt att det finns en rättvis fördelning av risktagande och vinst i hela livsmedelskedjan. Idag är primärproduktionen särskilt utsatt då företagen bär störst risk med stora kapitalinvesteringar i en produktion som är sårbar utifrån klimat och pris på en volatil världsmarknad. Primärproduktionen är även den aktören i kedjan som får minst andel av vinsten mot slutkund. Få stora aktörer i både råvaru- och dagligvaruhandel bidrar till obalans på den svenska livsmedelsmarknaden.
- Utred möjligheter att stimulera svensk mat med hjälp av sänkt moms (6%) på livsmedel producerat i Sverige och höjd moms på livsmedel producerat i länder utanför EU (25%).
- Utred möjligheten att införa kompensationsstöd, utanför CAP, som ersätter produktionsinriktningar som med anledning av att nationell lagstiftning medför betydande ojämn konkurrensnackdel.
- Genomföra insatser som bidrar till en transparent och rättvis marknad där alla aktörer har lika goda villkor.

- Offentlig subventionerad marknadsföring av svenska produkter som är producerade under särskilt stränga djurskyddskrav.
- Utforma upphandlingsregler som främjar en kvalitativ och hållbar nationell livsmedelsproduktion.

8. Hur ser konsumenters vilja att välja och betala för livsmedel med anledning av de svenska djurskydds- och djurhälsokraven ut? Hur har denna vilja utvecklats över tid?

Det finns en generell vilja och ett intresse hos många svenska konsumenter att köpa hållbart producerat livsmedel av god kvalitet. Kunskapen hos konsumenterna är relativt god att svenskt livsmedel är hållbart producerad och med god djurvälstånd.

Dock finns det behov av ökad kunskap om skillnader mellan ekologisk och konventionell produktion samt olika typer av certifieringar.

Kunskapen och viljan att göra medvetna val vid inköp av livsmedel upplevs ha ökat över tid. Konsumenten upplevs dock mycket priskänslig i sina val och prioriteringar och väljer fort billigare alternativ som är producerade med mindre hållbara produktionsmetoder.

Det medför att svenska livsmedel generellt har en mycket låg konkurrenskraft mot importerat och det krävs fler stimulerande och kompenserande åtgärder för att minska prisskillnaderna mellan livsmedel som är importerad eller producerade i Sverige.

9. Övriga medskick till utredningens arbete?

Förslag på åtgärder som kan stärka svensk animalieproduktions konkurrenskraft

Övergripande

- Stärkt äganderätt och ersättningar vid intrång samt avsättning av åker- och betesmark med anledning av exploatering eller biotopskydd.
- Underlätta generationsskiften med lösningar som bl.a. kan minska reavinstbeskattningar.
- Inrätta en särskild miljöprövningsdelegation för lantbruksverksamheter.
- Likriktade krav på utsläpp av ammoniakhalter från djurstallar. Verka för att EU följer svenska regler.
- Ökade resurser till distriktveterinärsverksamhet samt insatser för att attrahera veterinärer till yrket.

Tillsyn och kontroll

- Samordning av tillsynsbesök mellan berörda myndigheter.
- Inför ökad egenkontroll inom primär- och foderkontroll, djurhälsoprogram samt andra relevanta verksamhetsområden.
- Genomför utbildningar i kundbemötande och tillitsbaserat arbetssätt hos myndigheternas kontrollanter och tillsynspersonal med målsättning att utöva tillsyn och kontroll med rådgivande ingång. Det ska vara lätt att göra rätt!
- Ökade offentliga insatser av kompetensutveckling kring verksamheter med höga avvikelser vid tillsyn och kontroll.
- Anvisning om ökad koordinering av tillsyn och kontroll mellan myndigheter, kommuner och andra aktörer. Resurseffektivt för alla parter.
- Inled program som verkar för tillitsbaserad samverkan i samband med kontroll och tillsyn mellan myndigheter och näringen.
- Tillsyn och kontroll inom jordbruks- och livsmedelssektorn samlas hos länsstyrelserna.
- Tillsätt regionala ERFA-grupper för tillsynspersonal hos länsstyrelser och kommuner för strukturerat erfarenhetsutbyte i syfte att öka kompetens hos personal för att utföra rådgivande tillsyn och kontroll med ett företagervänligt perspektiv.

Tillstånd

- Samla handläggningen av MKB-ansökningar på en myndighet och tilldela ökade resurser som kan bidra till effektiv och snabbare handläggning.
- Ändra gränsen för miljötillstånd från 400 djurenheter till 800 djurenheter.
- Avgiftssystemet behöver ses över för att motsvara de faktiska kostnaderna myndigheterna har för handläggning och tillsyn.
- Förläng giltighetstider för tillstånd och behörigheter.
- Sänkta avgifter för tillsyn och kontroll samt vid ansökningar om tillstånd och dispenser.

Foder

- Främja utveckling och produktion av konkurrenskraftiga proteingrödor i Sverige.

Ekonomiska ersättningsmodeller

- Utred möjligheten att införa kompensationsstöd, utanför CAP, som ersätter produktionsinriktningar som med anledning av att nationell lagstiftning medför betydande ojämn konkurrensackdel.
- Offentligt beredskapsstöd med ersättningar för produktionsförluster, förstörda inventarier samt saneringar vid sjukdomsutbrott, tex Salmonellautbrott, som kräver omfattande åtgärder med anledning av svensk särslagstiftning.

Marknad och handel

- Utforma offentliga upphandlingsregler som främjar en kvalitativ och hållbar nationell livsmedelsproduktion.
- I övrigt se förslag under punkt 8.

Mjolk, nöt och fårproduktion

- Flexiblare regelverk avseende beteskrav.
- Det kan vara viktigt att poängtera det nära sambandet mellan mulbetat landskap och den biologiska mångfalden.
- Lyfta och värdera animalieproduktionens betydelse för att minska sårbarheten av livsmedelsproduktion vid samhällsstörning och bidra till ett cirkulär livsmedelsproduktion.

Slakt och djurtransporter

- Översyn av regelverket avseende djurtransporter och hur det begränsar producenternas val av slakterier.
- Översyn av regelverk för slakt och transport och hantering av djur med avvikelser och skador.
- Utred möjligheten för eventuella subventioner för slakteriers hantering av djur till nödslakt.
- Påskynda utveckling av digitala tjänster och automation vid personalkrävande besiktningar vid slakterier.
- Förenkla regelverk samt etablering av småskaliga slakterier.
- Djurtransportreglerna inom EU borde skärpas.

Stora Rovdjur

- Inför en nationell förutsägbar förvaltning av stora rovdjur som inte begränsar en rationell betesdrift av djur.
- Höjda ersättningsnivåer för byggnation av rovdjursavvisande stängsel samt ersättning av rovdjursdödade tamdjur och medförande arbete.

Detta underlag är framtaget av nedan nämnda medlemsorganisationer som samarbetar i ett informellt nätverk inom Småföretagarnas Riksförbund.

Spannmålsodlarna
Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare
Sveriges grisföretagare
Sveriges Jordägareförbund
Sveriges Mjölkbönder
Småföretagarnas Riksförbund

Johan Karlzén
Lars-Johan Merin
Johan Ericsson
Johan Varenius
Claes Jonsson
Sten Lindgren

ordf@spmo.se
limerin@telia.com
johan@mycklinge.se
varenius@jordagarna.se
bankebolet@gmail.com
sten.lindgren@smaforetagarna.se